

16-44988807

Zanimljivo je da su prvi estetički pojmovi i principi nastali u okviru Platonove misaone pobune na postojeću umetnost. Izgleda nazumljivo, onda, što istoričari filozofije korene filozofske, pa time i estetičke, refleksije otkrivaju na temelju spora između aktuelne prakse, onoga ovde i sada, i „apsolutnoga“, kakvo bi postojelo, moglo i trebalo biti buduću da ono što egzistira bit svoga opstanka ne nalazi u sebi samom. Tako je kritička refleksija o postojanju u isti mah vesnik priselosti civilizacije ka fazi svoje zrelosti, samosaznanju da se sve stvoreno, jer je ograničeno prostorno-vremenskom koordinatom, javlja samo kao deo, nikako kao celina — kao ono savršeno. Totalitet je misaoni koncept za čije se realizovanje valja uvek angažovati. To znači da je pojam akcije medijum u kome se ukrašuju deo i celina, postojeće i njegova bit, konačno i beskonačno. S druge strane, akcija je uvek nužna pošto je, na tom totalitetu, ono što se stalno gradi. Uzimaju za primer doba antičke Grčke, koje je svoju zrelost pokazalo misaonim nagonom u izmeni osnovna postojećeg. Naravno, ovo je samo primer da je grčki duh dosegao do saznanja razlike između onog prolaznog — postojećeg i stvarnoga — ideje, mada mu promiče mogućnost poimanja da se jedinstvom oba može realizovati misaoni izmene svega postojećeg unutar postojećeg. Jedna epoha se može nazvati zreloom tek onda kada su svi vidovi njene prakse podvrgnuti sistematskoj kontroli razuma.

1. Eitika i estetika, nauke o etičkom, odnosno estetskom fenomenu, neposredno vezane za određeni sistem filozofskog umovanja, nose u svim svojim osnovnim i izvedenim principima prevashodni karakter sistema iz koga su dedukovane. Ako je sistem etički fundiran, kakav je, primera radi, u Platona, onda je i smisao posebno — filozofskih principa, u ovom slučaju estetičkih, pre svega u korentnoj izmeni umetničke prakse (diskontinuitet) ili u njenom usavršavanju (kontinuitet) onom jednom, celovitom, kome, prema filozofskoj ideji, treba da stremi sve što ulazi u sferu neposredne prakse: politika, moral, vaspitanje, umetnost. Realizacijom ošte ideje apstraktni se misaoni koncept konkretizuje, osmišljava.

2. Drugo je pitanje sada: da li se ustino postojeće prakse podvrgavaju ideji filozofskog sistema? Ili, kako je upotrebe moguća korespondencija između filozofskih sistema, kojih u klasnoj epohi ima bar dva, i aktuelne egzistencije prakse; ili, ako korespondencija postoji: kakve je prirode sam filozofski sistem koji je s praksom u savezu, koji delom protiče iz nje, ali delom njenom usavršavanju? Odgovor, koji često zadovoljava, glasi da su to one filozofije koje, u našem značenju termina, zadovoljavaju uslove principa kontinuiteta misli i akcije, odnosno, koje u onom pojedinačnom, prostorno-vremenski ograničenom, pronalaze one još nerealizovane mogućnosti i zalažu se za njihovo objektiviranje. Ovaj princip kontinuiteta implicira jedinstvo ošte i pojedinačnog. Tako je često slučaj, da su od najviše vrednosti upravo oni filozofski sistemi koji su razvitali usmeravali ka napretku.

3. Iznenaduje, međutim, da su veliki umovi svojim sistemima uticali, ako ne u praktičnoj revoluciji postojećeg, ono bar u misaonoj, koja je, ako smo pravedni prema duhu, od značaja za potvrdu ljudske prirode (termin „ljudska priroda“ uzet u Schillerovom značenju — Menschheit). Kao da je ovim narušen neposredni kontinuitet misli i akcije (posredno, verjemo, nije sasvim). Ali ubrzan razvitak duhovnih delatnosti, Platonov reformizam, začet Augustinovog egzistencijalističkog pristupa ljudskoj pri-

rodi, iako još pod nestvarnim formama, predstavljaju misaone projekte koji se, dođuše, graniče s imaginarnim, ali dodiruju i ono stvarno izvlačeći iz njega mogućnosti (ne sasvim optimalne za vreme koje još nije tu). Iako se, dakle, nisu neposredno umetali u rešavanje problema teletičke prakse, videne iz drugog ugla, ovi nam se misaoni koncepti pokazuju kao koncepti „par excellence“.

4. Postuliraćemo, već sada, neke ošte stavove: a) *Neposredni uticaj prakse, onog ovde i sada, na određeni filozofski sistem ne pretpostavlja, po sebi, i bezuslovnu vrednost datoga sistema; b) Nije nužno da se vrednost jednog sistema ocenjuje sa stanovišta njegove trenutne aktuelnosti (u vremenu njegova nastanka) i c) Misao i akcija moraju biti u nekoj vezi: ili posrednog ili neposrednog jedinstva. (Odnos apsolutne diskrepancije između njih nije moguć, kao što nije moguće njihovo apsolutno i jedinstvo u kome su utišane sve razlike, u kome je nestala razlika između duha i materije, između i pojedinačnog, misli i dela).*

5. Ako sada ovaj problem konkretno-

Sreten petrović O JEDNOM ESTETIČKOM PARADOKSU

uzujemo u formi koja je za nas, ovde, od posebnog značaja, onda se postavlja pitanje: otkuda do čisto dobri poznavoci umetnosti, kojima se ne može ništa prigovoriti na poznavanju stvarnih tokova umetničke prakse, jesu slabiji estetičari (Da Vinci, Pleanov) od onih koji se, iako skromnim poznavanjem umetnosti, ubrajaju u eminentne estetičare (Kant, Schelling, Baumgarten). Naravno, ne treba zaboraviti i mogućnost onog trećeg, da se poznatim estetičarima pripisuje i izvršno poznavanje istorije umetnosti i, posebno, umetnosti koja je u toku, (Platon, Schiller, Hegel). Ono što, međutim, pobuđuje poseban interes u okviru ovog trećeg slučaja jeste da su estetički principi i pojmovi spekulativnog karaktera izvedeni iz apstraktnosti filozofskog sistema, pa se „iz česte visine one opštosti silazi tada u realno — empirijsku oblast pojedinačnog, vremenski prostorno lepog, gde se sve pojedinačno prepravljaju u idealni svet ošte“ (G. Th. Fechner). Platon, a delimično i Hegel, mada uzimaju za svoje estetičke stavove primere iz umetnosti dana, same ove stavove zasniavaju na temelju osnovnih ontološko-gnoseoloških i aksioloških pretpostavki sistema od kojih polaze. Poznavajući to — ovi umetnostici — manje se umetaju u tok njihovih estetičkih koncepata. Tako je Platon, čini se, u dva maha preokao vrednost aktuelnoj umetnosti: prvi put, ne dozvolivši joj da sa ostalim vidovima društvene prakse ma kako utiče na konstrukciju (termin „konstrukcija“ uzet u Schellingovom značenju — Konstruktion) vlastitog sistema; drugi put, ukazujući da se u njoj samoj, u tome kakva jeste, ne nalazi *raison d'être* njenog opstanka. (Pojam opstanka gledan je ovde iz ugla Platonove filozofske vizije).

6. Ovom analizom dospevamo do prvog paradoksa: kao da se o postojeće estetičke teorije, kojima je jedan od eminentnih ciljeva da preko umetničke kritike kao posebnog instrumenta utiču na usmeravanje tokova umetnosti jednome cilju, oglašuje aktuelno egzistencijalno umetnost. Tako se iz ove diskrepancije umetnosti i kritike postavlja i normalno pitanje o smislu estetičke teorije uopšte i umetničke kritike, posebno. Na jednoj strani je estetička misao koja, podložna istim istorijskim zakonima promene, razvoju, negacije, kao i istorijski razvoj filozofske misli, zasutvra (na nju se može primeniti kategorija napretka), a na drugoj strani je umetničko delo koje se pojavljuje kao jedan organizam, „apsolutna struktura“, koja kao da transcendiru o no prolazno u kome delo „slučajno“ nastaje mada sama nije slučajna već je nužan proizvod čoveka. Zahvaljujući tome samo umetničko delo uronjava u ono „vanvremeno“.

7. Umetnost je postojala i pre nego što je stvorena filozofska refleksija o njoj. Slepa na pozive kritičara (koji su je hteli imperativima jedne određene estetike, a ovih je u jednome razdoblju bilo više jer je bilo i više samih vrednosti sistema, privođete za određene — u velikom broju slučajeva — ne estetičke ciljeve) umetnost je istrajavala u vremenu, pružajući uvek i svuda estetski užitak. Tako, stalno aktuelna, uspešno je opovrgavala pretenzije na istinitost, svake (gledano posebno) estetičke teorije. Iz ove „diskrepancije“, dakle, proishodi: m o g u ć n o s t izlaganja estetičke misli u vremenu (to se pretpostavlja njen prethodni *ressus*), ali, isto tako i: n e m o g u ć n o s t primene kategorije progressa u istoriji umetnosti.

8. Na pitanje „šta je bit umetnosti?“ (takode eminentno pitanje estetike) veliki broj estetičkih teorija odgovara jednostano. Ista istorijska ograničenja, koja važe za svaki filozofski sistem, važe za teorije o estetskoj pojavi. Budući jednostano prikaz istine o onom suštinskom (das Wesentliche) u umetnosti, a u težnji da umetnost usmere „određenim“ — ograničenim tokovima, estetička misao kao da dospeva do neke vrste samosaznanja da se u onome što čini nalazi ponešto suštinskog. Iz ograničenosti iste filozofije, čiji je utilitarni (otuda i ograničeni) karakter proizlazi iz istorijskog interesa klase čiji je ona misaoni izraz, proizlazi i ograničenost, odnosno utilitarni imperativ, koji se preko estetičke misli o bit umetnosti, umetničkom kritikom želi da nametne umetnosti da sferu vremena (to se pretpostavlja da se u klenosti treba da realizuje i konkretizuje ideja određenog sistema. Umetnost je, kako se čini, izuzetna od mogućnosti vlastitog podvrgavanja ma kakvoj parcijalnoj istini. Možda, čak ne ni onaj *apsolutnoj* — kad bi ona bila moguća! Ovo dalje pretpostavlja da je umetnost (odavno u nesudaru s onim utilitarim. Od samog početka) klasovsko društvo, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemogućnost one mogućnosti — umetnost, uprkos alijenaciji čoveka, uspeva da u okvirima klasovske socijacije čoveka, o v p e m e n a kada se svekoliki napredak čoveka pomišlja i ostvaruje putem tehnike — koja nosi u sebi i mogućnost oslobađanja čoveka ali u isti mah i nemoguć